

Konkurentnost zemalja srednje i istočne Europe osvrt na Slovačku

Izdavač Hrvatska gospodarska komora

Za izdavača Luka Burilović

Pripremio Sektor za financijske institucije i ekonomske analize

Odjel za ekonomske analize

Tel.: +385 (0)1 4828 373

E-mail: makroekonomija@hgk.hr

Web: hgk.hr

Prijelom INTERGRAFIKA TTŽ, Zagreb

Zagreb, kolovoz 2018.

Uvodno

Slovačka se, kao i Hrvatska, po svojoj veličini nalazi negdje u sredini skupine zemalja članica EU iz srednje i istočne Europe (EU10¹), pri čemu je prema broju stanovnika nešto veća, a prema površini nešto manja od Hrvatske. Sličnosti Slovačke i Hrvatske su brojne, od povijesne sudbine, slavenskog porijekla, razdruživanja radi stjecanja samostalnosti do sličnosti gospodarskih problema s kojima se suočavaju. Riječ je ponajprije o važnosti razvoja izvoznih aktivnosti te stoga ovisnosti o vanjskoj potražnji i kretanjima u EU, gospodarskoj strukturi dominantno fokusiranoj na uski broj djelatnosti te o bankarskom sektoru obilježenom stranim vlasništvom. Međutim, bolji startni položaj Hrvatske u procesu tranzicije u tržišno gospodarstvo anuliran je različitim procesima stjecanja samostalnosti pri čemu se u slučaju Slovačke raspad bivše države odvijao na miran i civiliziran način, dok je raspad bivše Jugoslavije završio ratnim razaranja. Specifičnost Slovačke unutar zemalja EU je u tome da je ona najveći europski izvoznik putničkih automobila promatrano prema broju stanovnika (sa 197 izvezenih automobila na tisuću stanovnika), a istodobno je pozicionirana na visoko treće mjesto prema udjelu stanovnika koji posjeduju vlastiti stan (Hrvatska je s Litvom na drugom mjestu).

S obzirom na visoku otvorenost gospodarstva i razvojne rezultate koje ostvaruje, Slovačka se često spominje kao ogledni primjer načina uklapanja malih zemalja u globalne gospodarske tokove, što je osobito važno i za Hrvatsku. Od tuda i velik interes za mogućnost primjene slovačkih iskustava u Hrvatskoj kako bi se povećao udio izvoznih aktivnosti te napustila stagnantna kretanja koja obilježavaju stanje konkurentnosti u posljednjim godinama.

1. Gospodarske značajke

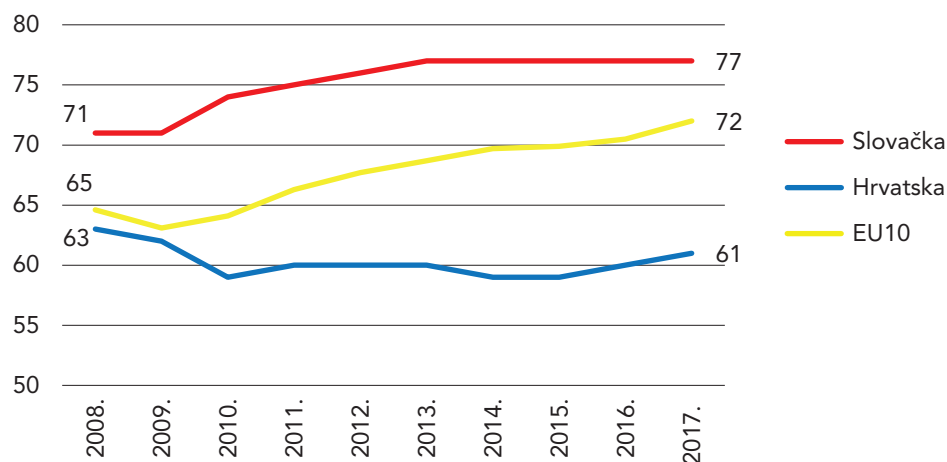
	SLOVAČKA 	HRVATSKA
Broj stanovnika	5,443 milijuna (procjena 2018.)	4,105 milijuna (procjena 2018.)
Broj stanovnika kao postotak ukupnog stanovništva EU-a	1,1% (2018.)	0,8% (2018.)
Bruto domaći proizvod (BDP)	85,0 milijardi EUR (2017.)	49,0 milijardi EUR (2017.)
BDP kao postotak BDP-a EU28	0,6% (2017.)	0,3% (2017.)
Datum pristupanja EU-u	1. svibnja 2004.	1. srpnja 2013.
Valuta	EUR (od 2009.)	hrvatska kuna (HRK)

Prema razvijenosti (izraženu kroz BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći), Slovačka se nalazi na 77% prosjeka razvijenosti EU čime je četvrta u okviru zemalja EU10 (iza Češke, Slovenije i Litve) te 19. u okviru cijele EU (zajedno s Estonijom i Portugalom). U odnosu na situaciju u 2008. godini Slovačka je popravila svoj udio u BDP-u po stanovniku u odnosu na prosječni u EU za šest postotnih bodova, što je malo niže od prosječnog ostvarenja EU10 zemalja. Pritom su od nje bile uspješnije Latvija, Estonija, Rumunjska, Poljska i Litva (te Irska i Malta izvan EU10), dok je istodobno Hrvatska nazadovala za dva postotna boda. Svoj položaj u razini razvijenosti Slovačka je znatnije popravila u godinama nakon pristupanja EU te potom u godini nakon uvođenja eura i, nešto umjereno, u naredne tri godine, da bi poslije toga on stagnirao na razini od navedenih 77%.

Hrvatska je 2008. godine bila na 98% razvijenosti prosječne članice EU10, a sada je na 85% (2017.), dok je istodobno razvijenost Slovačke smanjena s oko 10% više razine u 2008. na trenutno 7% višu razinu od razvijenosti prosječne članice EU10.

1 Rumunjska, Bugarska, Slovačka, Slovenija, Češka, Poljska, Litva, Latvija, Estonija, Mađarska

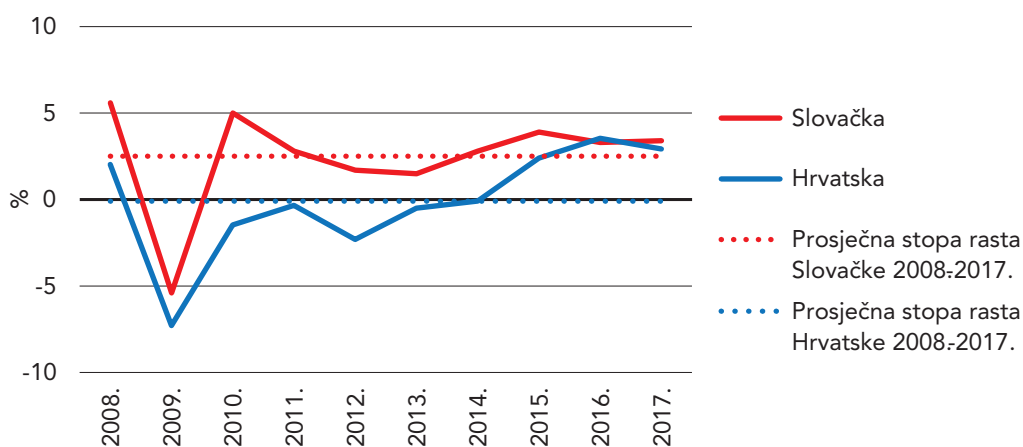
BDP per capita (PPP), EU28 = 100

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Bolji rezultati Slovačke u odnosu na Hrvatsku posljedica su bržeg rasta BDP-a koji je u posljednjem desetljeću u Slovačkoj rastao po prosječnoj stopi od 2,5%, dok je istodobno Hrvatska imala negativnu prosječnu stopu od -0,1%. Pritom je Slovačka lakše prebrodila svjetsku gospodarsku krizu (pad BDP-a zabilježen je samo u 2009. godini), dok je Hrvatska imala čak šest uzastopnih godina obilježenih negativnom stopom rasta.

BDP, realne godišnje stope rasta

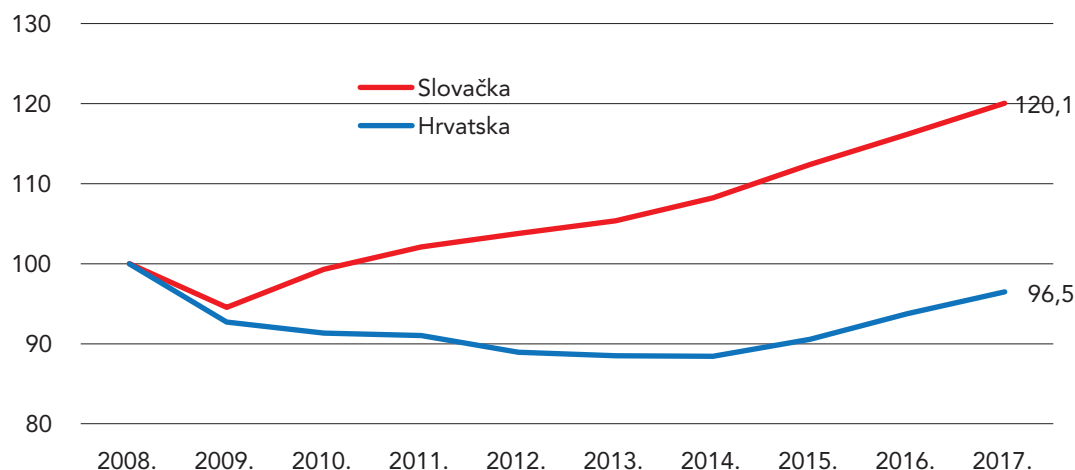

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Slovačka spada među tri EU10 zemlje koje su u 2018. imale više stanovnika nego u 2008. godini (uz Češku i Sloveniju), dok je istodobno broj stanovnika Hrvatske smanjen za 4,8%. U tom je razdoblju stanovništvo EU10 zemalja smanjeno za 2,3%, a Europske unije povećano za 2,5%.

Slovačka je u 2017. stvarala 20,1% veći realni BDP nego u 2008., a Hrvatska 3,5% manji .

BDP, realni indeksi, 2008. = 100

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Do 2003. godine Hrvatska je imala snažnije gospodarstvo i ostvarivala veći BDP od Slovačke. Nakon toga vrijednost BDP-a Slovačke kontinuirano premašuje veličinu hrvatskog da bi u 2017. godini slovački BDP bio 73,5% viši od hrvatskog. Prijelomna je bila provedba važnih reformi u 2004. godini (Svjetska banka je 2005. godine proglasila Slovačku vodećim svjetskim ekonomskim reformatorom) koje su uključivale i poreznu reformu (uvođenje *flat tax* sustava – jedinstvena stopa od 19% za porez na dohodak, dobit i PDV) što je privuklo strane investitore, osobito u auto industriju. Slovačka se znatno uspješnije prilagodila činjenici da je relativno mala zemlja u kojoj domaća potražnja ne može biti dovoljno snažan izvor gospodarskog rasta. Stoga se odlučila na izgradnju otvorenog gospodarstva, što je rezultiralo podjednakim udjelom domaće i inozemne potražnje u strukturi BDP-a. Nasuprot tome, udio domaće potražnje u Hrvatskoj kreće se na razini od 66% pri čemu se 33% te potražnje pokriva uvozom roba i usluga. U takvim okolnostima izvoz roba i usluga u Slovačkoj iznosi oko 96% BDP-a (u Hrvatskoj tek 51%) pri čemu Slovačka bilježi suficit u razmjeni roba i u razmjeni usluga (Hrvatsku obilježava visok robni deficit kompenziran višim suficitom u uslugama zahvaljujući snažnoj turističkoj aktivnosti). Strukturno je izvoz roba u Slovačkoj gotovo devet puta veći od izvoza usluga (u Hrvatskoj je 2,6% manji) primarno kao rezultat izvozno orijentirane industrijske proizvodnje, osobito u proizvodnji osobnih automobila. Stoga je omjer vrijednosti izvoza roba i BDP-a u Slovačkoj višestruko veći nego u Hrvatskoj (86% prema 24%), a omjer izvoza usluga višestruko manji (10% prema 27%), iako i Slovačka posljednjih godina ulaže značajne napore u razvoj turističke djelatnosti. Istodobno, znakovito je da Slovačka spada među prvih devet emitivnih zemalja za hrvatski turizam.

Struktura BDP-a Slovačke i Hrvatske u 2017. godini

	DOMAĆA POTRAŽNJA		INOZEMNA POTRAŽNJA			UVOZ ROBA I USLUGA			BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (TRŽIŠNE CIJENE)
	Konačna potrošnja	Bruto investicije	Izvoz roba i usluga	Robe	Usluge	Ukupno	Robe	Usluge	
Slovačka, mil. EUR	62.769	19.038	81.844	73.411	8.433	-78.932	-71.159	-7.773	84.985
- struktura (%)	74	22	96	86	10	-93	-84	-9	100
Hrvatska, mil. kuna	280.905	76.520	186.793	87.106	99.687	-178.575	-147.943	-30.632	365.643
- struktura (%)	77	21	51	24	27	-49	-40	-8	100

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

Slovačka je dominantno orijentirana na tržište EU: 85% robnog izvoza i 80% uvoza roba obavlja se sa zemljama članicama EU.

Struktura slovačkog i hrvatskoga robnoga uvoza vrlo je slična jer je među deset vrsta proizvoda koji se najviše uvoze devet istih, iako se njihovi udjeli razlikuju. Hrvatska tako najviše uvozi naftu i naftne derivate, a slovačka električne strojeve i aparate te dijelove i pribor potrebne u auto industriji. Slovački uvoz je znatno koncentriraniji i prilagođen proizvodnoj strukturi zemlje pa prve tri grupe proizvoda čine 47,2% ukupnog robnog uvoza, dok prve tri grupe proizvoda u Hrvatskoj čine 30,9% ukupnog uvoza.

DESET NAJZNAČAJNIJIH VRSTA PROIZVODA U SLOVAČKOM UVOZU 2017. GODINE			DESET NAJZNAČAJNIJIH VRSTA PROIZVODA U HRVATSKOM UVOZU 2017. GODINE		
Opis	Vrijednost uvoza u 000 EUR	Udio uvoza proizvoda u ukupnom uvozu (%)	Opis	Vrijednost uvoza u 000 EUR	Udio uvoza proizvoda u ukupnom uvozu (%)
UKUPNO UVOZ	73.670.872	100,0	UKUPNO UVOZ	21.892.566	100,0
ELEKTRIČNI STROJEVI I OPREMA TE DIJELOVI ZA NJIH; APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU ZVUKA, APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU TELEVIZIJSKE SLIKE I ZVUKA TE DIJELOVI I PRIBOR ZA TE PROIZVODE	15.157.037	20,6	MINERALNA GORIVA, MINERALNA ULJA I PROIZVODI NJIHOVE DESTILACIJE; BITUMENSKE TVARI; MINERALNI VOSKOVI	2.928.602	13,4
VOZILA, OSIM TRAČNIČKIH TE DIJELOVI I PRIBOR ZA NJIH	10.660.220	14,5	NUKLEARNI REAKTORI, KOTLOVI, STROJEVI, APARATI I MEHANIČKI UREĐAJI; DIJELOVI ZA NJIH	2.118.416	9,7
NUKLEARNI REAKTORI, KOTLOVI, STROJEVI, APARATI I MEHANIČKI UREĐAJI; DIJELOVI ZA NJIH	8.978.791	12,2	ELEKTRIČNI STROJEVI I OPREMA TE DIJELOVI ZA NJIH; APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU ZVUKA, APARATI ZA SNIMANJE I REPRODUKCIJU TELEVIZIJSKE SLIKE I ZVUKA TE DIJELOVI I PRIBOR ZA TE PROIZVODE	1.711.130	7,8
MINERALNA GORIVA, MINERALNA ULJA I PROIZVODI NJIHOVE DESTILACIJE; BITUMENSKE TVARI; MINERALNI VOSKOVI	6.283.628	8,5	VOZILA, OSIM TRAČNIČKIH TE DIJELOVI I PRIBOR ZA NJIH	1.627.563	7,4
PLASTIČNE MASE I PROIZVODI OD PLASTIČNIH MASA	3.109.376	4,2	FARMACEUTSKI PROIZVODI	1.009.308	4,6
ŽELJEZO I ČELIK	2.379.038	3,2	PLASTIČNE MASE I PROIZVODI OD PLASTIČNIH MASA	934.486	4,3
PROIZVODI OD ŽELJEZA I ČELIKA	2.101.992	2,9	ODJEĆA I PRIBOR ZA ODJEĆU, PLETENI ILI KAČKANI	596.398	2,7
OPTIČKI, FOTOGRAFSKI, KINEMATOGRAFSKI I MJERNI INSTRUMENTI, INSTRUMENTI ZA ISPITIVANJE TOČNOSTI, MEDICINSKI INSTRUMENTI I APARATI; NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	1.967.400	2,7	OPTIČKI, FOTOGRAFSKI, KINEMATOGRAFSKI I MJERNI INSTRUMENTI, INSTRUMENTI ZA ISPITIVANJE TOČNOSTI, MEDICINSKI INSTRUMENTI I APARATI; NJIHOVI DIJELOVI I PRIBOR	588.775	2,7
POKUŠTVO; NOSAČI MADRACA; OPREMA ZA KREVE TE I SLIČNI PROIZVODI (MADRACI, JASTUCI I SLIČNI PUNJENI PROIZVODI); SVJETILJKE I DRUGA RASVJETNA TIJELA, DRUGDJE NESPOMENUTI I NEUKLJUČENI; OSVIJETLJENI ZNAKOVI, OSVIJETLJENE PLOČICE S IMENIMA ILI SLIČNO; MONTAŽNE ZGRADE	1.705.224	2,3	PROIZVODI OD ŽELJEZA I ČELIKA	573.387	2,6
FARMACEUTSKI PROIZVODI	1.683.720	2,3	ŽELJEZO I ČELIK	535.296	2,4

Izvor: ITC; obrada: HGK

Slovačko je gospodarstvo znatno više oslonjeno na izvoz od hrvatskoga, u okviru čega je izvoz roba dominantan, za razliku od hrvatskoga koje se pri niskoj razini izvoza u velikoj mjeri oslanja na izvoz usluga s dominacijom usluga povezanih s turizmom.

Razlika između hrvatskoga i slovačkog gospodarstva vidljiva je i u strukturi djelatnosti koje čine bruto dodanu vrijednost. Pritom je Slovačka više orijentirana na proizvodne, a Hrvatska na uslužne djelatnosti. Tako u Slovačkoj u strukturi BDV-a dominira industrija s udjelom od 27,2% što je za 5,6 postotnih bodova više nego u Hrvatskoj, a znatno viši udio nego u Hrvatskoj bilježi i građevinarstvo (za 2,5 postotnih bodova). S druge strane, u odnosu na situaciju u Hrvatskoj u Slovačkoj se bilježi znatno niži udio trgovine, financijskih i osiguravateljskih djelatnosti te poslovanja nekretninama. U posljednjih sedam godina u slovačkoj gospodarskoj strukturi jačaju udjeli prerađivačke industrije, stručnih, znanstvenih, tehničkih, administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva te ostalih uslužnih djelatnosti.

Udjeli djelatnosti u BDV-u

Djelatnosti	Slovačka 2017. (%)	Slovačka 2010. (%)	Promjena udjela 2017.-2010.	Hrvatska 2017. (%)	Hrvatska 2010. (%)	Promjena udjela 2017.-2010.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3,6	2,8	0,8	3,7	4,4	-0,7
Prerađivačka industrija, rudarstvo i vađenje te ostale industrije	26,6	26,3	0,3	21,0	20,3	0,7
Građevinarstvo	7,7	8,9	-1,2	5,2	6,8	-1,5
Trgovina na veliko i na malo, prijevoz i skladištenje, smještaj, priprema i usluživanje hrane	20,6	21,4	-0,8	22,6	20,1	2,5
Informacije i komunikacije	4,3	4,5	-0,2	4,6	5,0	-0,4
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	3,6	4,0	-0,4	6,2	6,8	-0,6
Poslovanje nekretninama	6,6	6,9	-0,3	9,8	9,7	0,1
Stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	8,9	7,4	1,5	8,4	8,3	0,1
Javna uprava i obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	14,7	14,7	0,0	15,2	15,8	-0,5
Ostale uslužne djelatnosti	3,4	3,1	0,3	3,3	2,9	0,4

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

Slovačka je atraktivna zemlja za izravna strana ulaganja što je ponajprije rezultat povoljne poslovne klime i stimulativne porezne politike, a tek dijelom relativno niskih troškova radne snage. Tako je prosječna mjesečna bruto plaća u 2017. iznosila 1043 eura što je skromnih 3,3% manje nego u Hrvatskoj. Pritom plaće u Slovačkoj rastu znatno brže nego u Hrvatskoj pa je tako u odnosu na 2008. godinu bruto plaća povećana za 44,3% (u Hrvatskoj za 3,4% izraženo u eurima). Slična je situacija i s troškom sata rada koji je u 2017. u Slovačkoj iznosio 11,1 euro (prosjeak EU28 je 26,8 eura) i bio nešto viši nego u Hrvatskoj (10,6 eura), za razliku od 2008. godine kada je trošak sata rada u Hrvatskoj (9,2 eura) nadmašivao trošak rada u Slovačkoj (7,0 eura).

Proizvodnja i izvoz automobila važni su za gospodarstvo Slovačke. Trenutno u zemlji svoje proizvodne pogone imaju KIA, Volkswagen i PSA-Peugeot Citroen, a s radom počinje i Jaguar-Land Rover.

2. Konkurentnost

2.1. Globalni indeks konkurentnosti

Gospodarska struktura zemlje je tek početni okvir na temelju kojeg se uvažavanjem i korištenjem komparativnih prednosti aktivnom razvojnom politikom može graditi dugoročni prosperitet. Pritom je važna kontinuirana prilagodba novim trendovima, što se može osigurati jedino otvorenosti gospodarstva i održavanjem visoke razine konkurentnosti u odnosu na druge zemlje.

Mjerenja konkurentnosti zemalja vrši više institucija pri čemu se najrelevantnijim smatra istraživanje koje počevši od 1979. godine svake godine provodi Svjetski gospodarski forum (WEF) te na temelju njega izrađuje Globalni indeks konkurentnosti (eng. *Global Competitiveness Index – GCI*). Izrada Globalnog indeksa konkurentnosti temelji se na anketiranju poslovnih subjekata u svakoj zemlji (Ispitivanje mišljenja rukovoditelja) i obradi statističkih podataka. U posljednjem izvještaju 2017./18. obrađeni su odgovori 12.775 ispitanika (poslovnih rukovoditelja) iz 137 zemalja svijeta. GCI definira konkurentnost kao skup institucija, politika i čimbenika koji određuju razinu produktivnosti neke zemlje, a razina produktivnosti određuje razinu prosperiteta koju gospodarstvo može postići. Razina produktivnosti također određuje stope povrata dobivenih ulaganjem u gospodarstvo, što je temeljni pokretač njezinih stopa rasta. Drugim riječima, konkurentna ekonomija s vremenom raste brže.

Slovačka je prema posljednjem izvještaju (2017.-18.) bila 59. najkonkurentnija zemlja svijeta (od 137 zemalja), te osma među EU10, poslije Estonije (29.), Češke (31.), Poljske (39.), Litve (41.), Slovenije (48.), Bugarske (49.) i Latvije (54.). Hrvatska je istodobno bila na 74. mjestu na svijetu što je bila najgora pozicija od svih zemalja EU10, pri čemu je od Slovačke bila lošije rangirana za 15 mjesta (prethodne je godine razlika iznosila devet mjesta). Promatrano u posljednjih deset godina Slovačka i Hrvatska imaju sličnu sudbinu – obje su zemlje svoj rang na svjetskoj ljestvici pogoršale za 13 mjesta. Zanimljivo je da je rang Slovačke padao do mjerenja u 2013.-14. godine (kada je jedini put bio lošiji u odnosu na rang Hrvatske), a nakon toga se uspinje do 59. mjesta u svijetu, unatoč tome što su tijekom 2013. i 2014. godine poreznim promjenama ukinuti *flat tax* i povećane stope oporezivanja. Pritom je rang Hrvatske uvijek bio niži od prosjeka EU10, dok je Slovačka u prva dva mjerenja bila bolje pozicionirana od prosjeka EU10. Najveći pozitivan pomak na svjetskoj rang listi konkurentnosti Slovačka je zabilježila prošle godine (za 6 mjesta) i u mjerenju 2015.-2016. godine (za 8 mjesta), dok je rang Hrvatske u tim razdobljima stagnirao.

Rangovi Slovačke, Hrvatske i prosjeka EU10 od 2008. do 2018. godine

Izveštaj WEF-a	RANGOVI		Prosjeak EU10	ZAOŠTAJANJE RANGA SLOVAČKE PREMA RANGU EU10 (BROJ MJESTA)	ZAOŠTAJANJE RANGA HRVATSKE PREMA RANGU EU10 (BROJ MJESTA)
	HRVATSKA	SLOVAČKA			
2017-18 (rang među 137 zemalja)	74	59	48	+11	+26
2016-17 (rang među 138 zemalja)	74	65	48	+17	+26
2015-16 (rang među 140 zemalja)	77	67	48	+19	+29
2014-15 (rang među 144 zemlje)	77	75	51	+24	+26
2013-14 (rang među 148 zemalja)	75	78	56	+22	+19
2012-13 (rang među 144 zemlje)	81	71	54	+17	+27
2011-12 (rang među 142 zemlje)	76	69	55	+15	+21
2010-11 (rang među 139 zemalja)	77	60	52	+8	+25
2009-10 (rang među 133 zemlje)	72	47	52	-7	+20
2008-09 (rang među 134 zemlje)	61	46	51	-5	+10

Izvor: izvješće WEF-a; obrada: HGK

Ocjene stupova konkurentnosti Slovačke više su od medijalne vrijednosti analiziranih 137 zemalja kod svih stupova, osim kod Institucija. Istodobno, Hrvatska se nalazi ispod medijalne vrijednosti kod Institucija, Efikasnosti tržišta roba i Inovativnosti, a na razini medijana je u Poslovnoj sofisticiranosti.

Prema posljednjem mjerenju konkurentnosti Slovačka se najbolje, ispod pedesetog mjesta u svijetu, pozicionirala u područjima Razvoj financijskog tržišta, Makroekonomsko okruženje, Tehnološka spremnost i Zdravlje i osnovno obrazovanje. Istodobno je najlošije rangirana bila u području Efikasnosti tržišta rada i Institucija.

Efikasnost tržišta rada

Učinkovitost i fleksibilnost tržišta rada ključni su za osiguranje da su radnici raspoređeni na njihovu najučinkovitiju upotrebu u gospodarstvu i da imaju poticaje da daju najbolje u svom poslu. Stoga tržište rada mora imati fleksibilnost da se radnici brzo prebace s jedne ekonomske aktivnosti u drugu, uz niske troškove, i dopuštaju fluktuacije plaća bez mnogo socijalnih poremećaja. Učinkovita tržišta rada također moraju osigurati jasne snažne poticaje za zaposlenike i promovirati meritokraciju na radnom mjestu te moraju osigurati ravnopravnost žena i muškaraca u poslovnom okružju. Zajedno, ti čimbenici pozitivno utječu na uspješnost radnika i atraktivnost zemlje da privlače radnike s posebnim vještinama, dva aspekta tržišta rada koja postaju sve važnija, jer se pojavljuju nestašice vještina.

Institucije

Institucionalno okruženje neke zemlje ovisi o učinkovitosti i ponašanju javnih i privatnih sudionika. Pravni i administrativni okvir unutar kojeg pojedinci, tvrtke i Vlada međusobno djeluju određuje kvalitetu javnih institucija neke zemlje i ima snažan utjecaj na konkurentnost i rast. Utječe na investicijske odluke i organizaciju proizvodnje i igra ključnu ulogu u načinu na koji društva distribuiraju koristi i snose troškove razvojnih strategija i politika. Dobre privatne institucije također su važne za zdrav i održiv razvoj gospodarstva. Globalna financijska kriza 2007./08., uz brojne korporativne skandale, istaknula je važnost računovodstvenih i standarda izvješćivanja i transparentnosti za sprečavanje prijevara i lošeg upravljanja, osiguravanje dobrog upravljanja i održavanje povjerenja ulagača i potrošača.

U većini stupova konkurentnosti Slovačka je bila bolja od Hrvatske, a najviše u Razvoju financijskog tržišta, Efikasnosti tržišta roba i Inovativnosti. Hrvatska je bila bolje pozicionirana u tri područja od kojih najviše u Infrastrukturi (za 15 mjesta) potom u Zdravlju i osnovnom obrazovanju (za 3 mjesta) te u Višem obrazovanju i treningu (za 2 mjesta).

Infrastruktura

Opsežna i učinkovita infrastruktura ključna je za osiguranje učinkovitog funkcioniranja gospodarstva. Učinkoviti načini prijevoza, uključujući kvalitetne ceste, željeznice, luke i zračni prijevoz, omogućuju poduzetnicima da svoje proizvode i usluge na tržištu osiguraju na siguran i pravodoban način i olakšavaju kretanje radnika na najprikladnije poslove. Ekonomije također ovise o opskrbi električnom energijom bez prekida i nestašica, tako da tvrtke i tvornice mogu raditi nesmetano. Konačno, čvrsta i opsežna telekomunikacijska mreža omogućava brz i slobodan protok informacija, što povećava ukupnu ekonomsku učinkovitost pomažući da tvrtke mogu komunicirati i donositi odluke gospodarskih čimbenika uzimajući u obzir sve dostupne relevantne informacije.

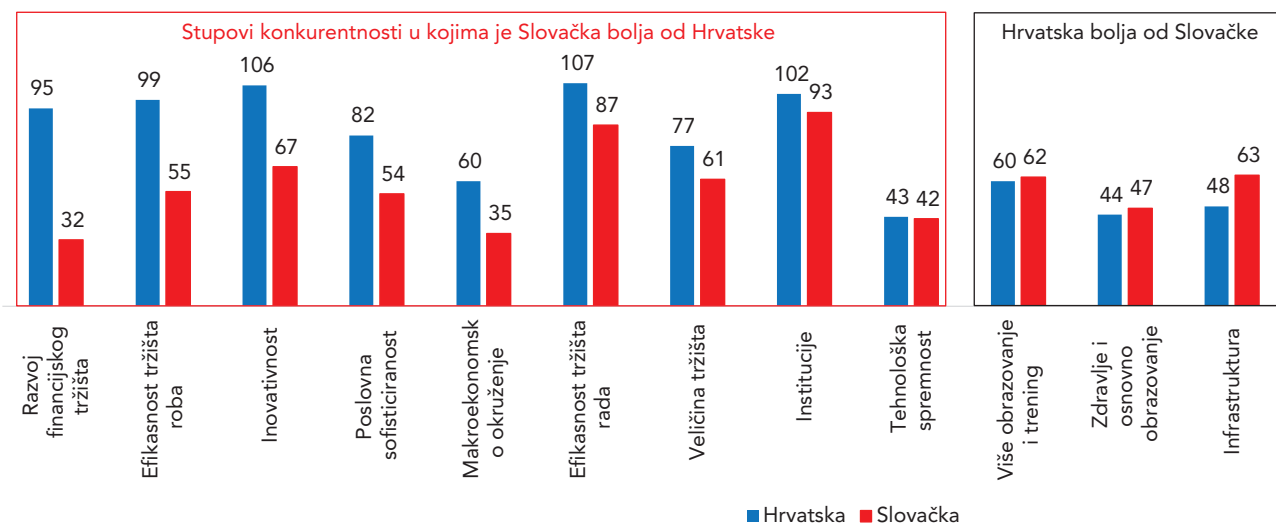
Zdravlje i osnovno obrazovanje

Zdrava radna snaga ključna je za konkurentnost i produktivnost zemlje. Radnici koji su bolesni ne mogu djelovati u svom punom potencijalu i bit će manje produktivni. Loše zdravlje dovodi do značajnih troškova za poslovanje, jer bolesni radnici često odsutni ili rade na nižim razinama učinkovitosti. Uz zdravlje, ovaj stup uzima u obzir količinu i kvalitetu osnovnog obrazovanja koje prima stanovništvo, što je temeljno u današnjem gospodarstvu. Osnovno obrazovanje povećava učinkovitost svakog pojedinog radnika.

Više obrazovanje i trening

Kvalitetno visoko obrazovanje i osposobljavanje od presudne je važnosti za gospodarstva koja žele proizvodnju sa složenijim proizvodnim procesima i proizvodima. Posebno današnje globalizacijsko gospodarstvo zahtijeva od država da održavaju razine dobro obrazovanih radnika koji su sposobni obavljati složene zadatke i brzo se prilagoditi njihovom promjenjivom okruženju i razvojnim potrebama proizvodnog sustava. Ovaj stup mjeri sekundarne i tercijarne stope upisa, kao i kvalitetu obrazovanja. Opseg obuke osoblja također se uzima u obzir zbog važnosti strukovnog i kontinuiranog obrazovanja na poslu, koji je zanemaren u mnogim gospodarstvima, kako bi se osiguralo stalno usavršavanje radničkih vještina.

Stupovi konkurentnosti Slovačke i Hrvatske u izvješću za 2017./18., rangovi među 137 zemalja

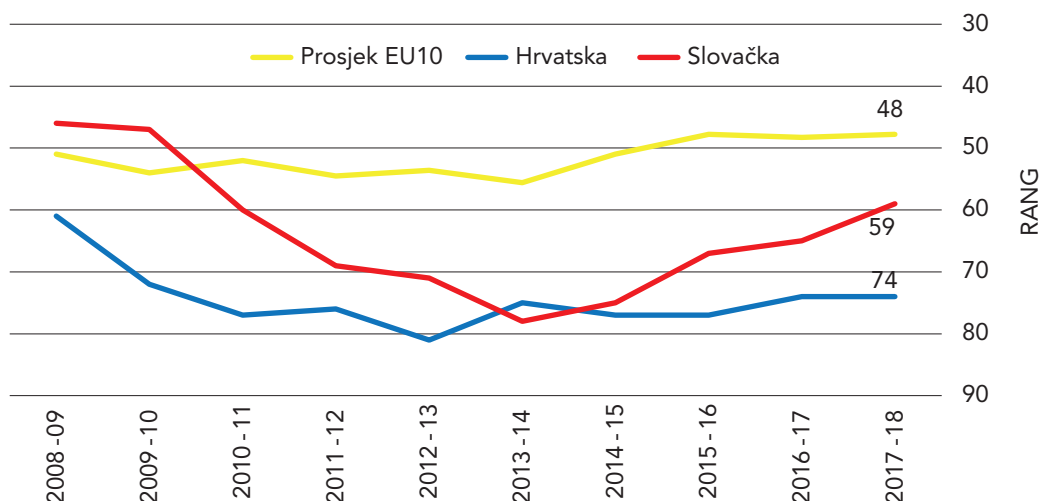
Izvor: izvješće WEF-a; obrada: HGK

Grupiranje stupova konkurentnosti u podindekse Osnovnih zahtjeva (institucije, infrastruktura, makroekonomsko okruženje i zdravlje i osnovno obrazovanje), Pojačivača učinkovitosti (više obrazovanje i trening, efikasnost tržišta roba, efikasnost tržišta rada, razvoj financijskog tržišta, tehnološka spremnost i veličina tržišta) i Čimbenika inovativnosti i sofisticiranosti pokazuje da je Slovačka prema prvom podindeksu 52. u svijetu, prema drugom 44., a prema trećem 56. zemlja na rang listi. U odnosu na prosjek EU10 zemalja Slovačka je bolje rangirana samo u podindeksu inovativnosti i sofisticiranosti. Pritom se kod osnovnih zahtjeva Slovačka nalazi na sedmom mjestu među EU10 zemljama, a kod pokazatelja čimbenika učinkovitosti te inovativnosti i sofisticiranosti na petom mjestu. Istodobno je Slovačka u odnosu na Hrvatsku bolje pozicionirana u sva tri podindeksa, pri čemu je vrijednost pokazatelja osnovnih zahtjeva 1,3% povoljnija nego u Hrvatskoj, pokazatelja pojačivača učinkovitosti veća je za 8,5%, dok je najveća razlika u podindeksu čimbenika inovativnosti i sofisticiranosti čija je vrijednost veća za 11,6%. Stoga Hrvatska treba snažnije poraditi na unaprjeđenju inovativnosti i poslovne sofisticiranosti prema čemu se nalazi na 99. mjestu u svijetu što je čak 43 mjesta lošije od Slovačke.

Od prvog promatranog mjerenja 2008.-09. do posljednjeg 2017.-18. godine Slovačka je napredovala u područjima: Makroekonomsko okruženje (za 14 mjesta) i Infrastruktura (za jedno mjesto), dok je u ostalim područjima zabilježen pad koji je bio najizraženiji kod Efikasnosti tržišta rada. To donekle iskrikljuje realnu sliku napretka koji je prisutan u posljednjim godinama, jer je startna pozicija zemlje bila povoljna i pogoršavala se u narednih pet godina. Ako se promatraju samo kretanja nakon mjerenja 2013.-14. godine (otkada se bilježi kontinuiran napredak) tada je Slovačka respektabilan napredak zabilježila u područjima: Inovativnost (za 28 mjesta), Makroekonomsko okruženje (za 27 mjesta), Institucije (za 26 mjesta) i Efikasnost tržišta roba (za 21 mjesto), dok i dalje najviše zaostaje u Efikasnosti tržišta rada (pad za 11 mjesta).

Među EU10 zemljama u posljednjih su deset godina nazadovale jedino Slovačka, Slovenija i Hrvatska. Međutim, nakon 2014. godine Slovačka bilježi jasan i kontinuiran napredak u konkurentnosti svog gospodarstva.

Indeks konkurentnosti, rangovi

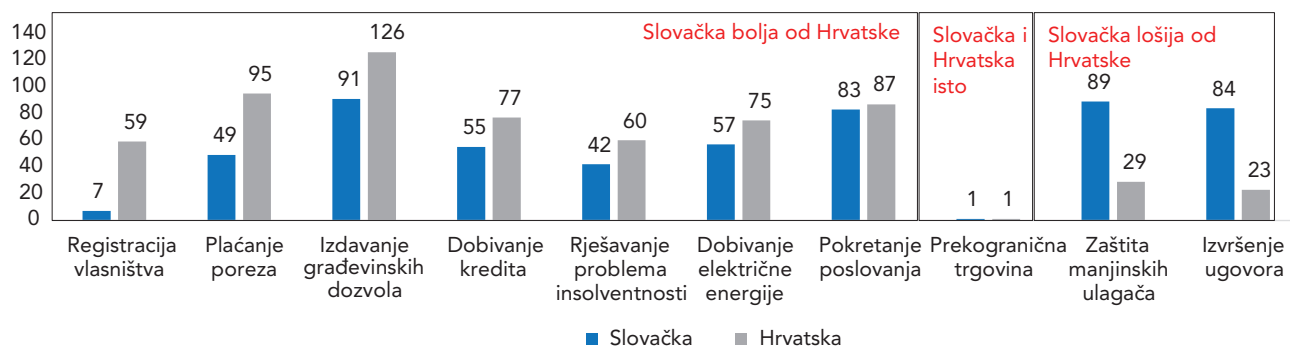
Izvor: izvještaji Svjetskog gospodarskog foruma; obrada: HGK

2.2. Lakoća poslovanja (*Doing Business*)

Dijelom povezano s Globalnim indeksom konkurentnosti, istraživanje Svjetske banke o lakoći poslovanja (*Doing Business*) također otkriva dimenziju konkurentnosti gospodarskog sustava. Naime, ovo istraživanje Svjetske banke otkriva koliko je lako ili teško lokalnom poduzetniku otvarati i voditi SME tvrtke u skladu s važećim propisima. Mjeri i prati promjene u propisima koji utječu na 10 područja u životnom ciklusu poslovanja: pokretanje poslovanja, pribavljanje građevinskih dozvola, priključenje struje, upis prava vlasništva, dobivanje kredita, zaštite manjinskih ulagača, plaćanje poreza, trgovanje preko granica, izvršenje ugovora i rješavanje nelikvidnosti.

Prema Indeksu lakoće poslovanja (*Doing Business*), prema kojoj je za 2018. godinu rangirano 190 država svijeta, Slovačka je bila na 39. mjestu, među lošijim zemljama EU10, no bolja u odnosu na Hrvatsku za čak 12 mjesta, dok je Hrvatska bila lošija od svih pojedinačnih zemalja EU10.

Lakoća poslovanja - područja, rangovi Hrvatske i Slovačke (izvješće 2018.)

Izvor: Svjetska banka; obrada: HGK

Područja u kojima Slovačka drži izrazitiju prednost u odnosu na Hrvatsku su registracija vlasništva, plaćanje poreza i izdavanje građevinskih dozvola. Područja u kojima je Hrvatska bolja u odnosu na Slovačku su segmenti izvršenja ugovora i zaštita manjinskih ulagača.

U odnosu na Hrvatsku, Slovačka ima najveću prednost u segmentu registracije vlasništva, gdje je bolje rangirana od Hrvatske za vrlo visokih 52 mjesta.

3. Zaključno

Slovačka je razvijenija zemlja od Hrvatske pa je razinu BDP-a po stanovniku po paritetu kupovne moći od 61% prosjeka EU (koliko je imala Hrvatska u 2017. godini) dosegla već 2005. godine, da bi prema posljednjim podacima ona bila 16 postotnih bodova viša nego u Hrvatskoj. Stoga ne čudi da je kao i prije deset je godina Slovačka i danas konkurentnija od Hrvatske, ali zabrinjava činjenica da posljednjih godina Slovačka solidno napreduje na ljestvici konkurentnosti, dok Hrvatska stagnira. Razlog takvih kretanja u većoj se mjeri nalazi u nedostatnom gospodarskom rastu i stagnantnom kretanju konkurentnosti u Hrvatskoj nego u performansama Slovačke koje su negdje u okviru prosječnih ostvarenja u grupaciji EU10 zemalja. Ono što dodatno brine jest činjenica da će se zaostajanje Hrvatske za Slovačkom vjerojatno nastaviti i u bliskoj budućnosti s obzirom na sve povoljnija gospodarska kretanja u Slovačkoj i niska ostvarenja u Hrvatskoj. Tako Europska komisija u svojim ljetnim prognozama za ovu i narednu godinu svrstava Slovačku među zemlje s visokim (u 2019. s najvišim) gospodarskim rastom unutar EU10 zemalja, dok je Hrvatska u obje godine pozicionirana na samom dnu. Očito je da napredak u razini konkurentnosti Slovačke u posljednjim godinama ima vidljiv utjecaj na sadašnji i budući gospodarski rast zemlje.

Projekcije rasta BDP-a (realne godišnje stope rasta, %)

2018.		2019.	
POLJSKA	4,6	SLOVAČKA	4,2
SLOVENIJA	4,4	RUMUNJSKA	3,8
RUMUNJSKA	4,1	BUGARSKA	3,7
MAĐARSKA	4,0	POLJSKA	3,7
SLOVAČKA	3,9	SLOVENIJA	3,5
BUGARSKA	3,8	LATVIJA	3,2
ESTONIJA	3,5	MAĐARSKA	3,2
LATVIJA	3,3	ČEŠKA	2,9
LITVA	3,1	ESTONIJA	2,7
ČEŠKA	3,0	HRVATSKA	2,7
HRVATSKA	2,6	LITVA	2,6

Izvor: Europska komisija *Summer Forecast*, kolovoz 2018.; obrada: HGK

U tom su kontekstu važna mišljenja poslovnog sektora o najslabijim točkama koje koče konkurentnost u Slovačkoj i Hrvatskoj. Prema mišljenju slovačkih gospodarstvenika, njihovi su najveći problemi konkurentnosti povezani s korupcijom, nedovoljno učinkovitom državnom administracijom i visokim poreznim stopama, dok hrvatskim gospodarstvenicima najviše smeta nedovoljno učinkovita državna administracija, nestabilnost mjera politike i prekomplikirani porezni propisi.

Najproblematičnija područja, poredak prema važnosti

SLOVAČKA		HRVATSKA
Korupcija	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-bottom: 10px;">Najvažniji</div> <div style="text-align: center;">↓</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;">Najmanje važan</div>	Nedovoljno učinkovita državna administracija
Nedovoljno učinkovita državna administracija		Nestabilnost mjera politika
Visoke porezne stope		Kompleksnost poreznih propisa
Kompleksnost poreznih propisa		Korupcija
Restriktivni radni propisi		Visoke porezne stope
Neodgovarajuće obrazovana radna snaga		Nedovoljan kapacitet za inovacije
Neodgovarajuća infrastruktura		Restriktivni radni propisi
Nestabilnost mjera politika		Ograničen pristup financiranju
Niska radna etika radne snage		Neodgovarajuće obrazovana radna snaga
Nedovoljan kapacitet za inovacije		Nestabilnost Vlade
Nestabilnost Vlade		Niska radna etika radne snage
Ograničen pristup financiranju		Kriminal i krađa
Kriminal i krađa		Neodgovarajuća infrastruktura
Propisi o stranoj valuti		Propisi o stranoj valuti
Loše javno zdravstvo		Loše javno zdravstvo
Inflacija	Inflacija	

Izvor: WEF, obrada HGK

Jasno je da Hrvatska može izvući korisne pouke iz primjera gospodarskog razvoja zemlje slične veličine i povijesnog razvoja, ali i da treba učiniti dodatne napore kako bi iskoristila potencijale slovačkog tržišta za plasiranje vlastitih proizvoda i usluga, osobito jer se radi o zemlji u kojoj se očekuje izuzetno dinamičan rast u narednim godinama.

KRATICE

HGK	Hrvatska gospodarska komora
BDP	Bruto domaći proizvod
EU28	Europska unija
EU10	deset zemalja EU: Bugarska, Rumunjska, Češka, Slovačka, Poljska, Mađarska, Litva, Latvija, Estonija, Slovenija
DZS	Državni zavod za statistiku
GCI	Global Competitiveness Index
WEF	World Economic Forum
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
BDV	Bruto dodana vrijednost

Opće napomene:

Ovu analizu izrađuje i za nju je odgovorna HGK. Informacije, mišljenja, analize i zaključci koji se iznose temelje se na javnim statističkim i ostalim informacijama što potječu iz izvora u čiju se potpunost i točnost HGK pouzdaje, ali za koje ne jamči. Utoliko su informacije, mišljenja, analize i zaključci izneseni u ovoj publikaciji podložni promjenama koje ovise o promjenama izvora informacija te o promjenama koje nastupe od trenutka pisanja teksta do njegova čitanja. Ova publikacija ili njeni dijelovi ne mogu se kopirati ili bilo kako drukčije reproducirati bez navođenja izvora.